

AKI ELMULASZTJA EGY EMBER MELTÓSÁGÁNAK MEGVEDESET, AZ A VILÁGOT HAGYJA ELVESZNI

I. BEVEZETES

Több mint húsz évvel ezelőtt lépett hatályba az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény. 2025-ben pedig már negyed évszázada lesz annak, hogy az Alapjogi Karta és két antidiszkriminációs irányelv elfogadásával megindult az Európai Unió „alapjogi forradalma”. E fordulópontok miatt érdemes számot vetni azzal, hogy hol tartunk.

Írásomban – Phillip Ayoub és Kristina Stoeckl tanulmányát felhasználva – bemutatom, hogy milyen jellegű az LMBTQI-emberek² jogait is érintő válság.³ A két társadalomtudós tanulmánya többször utal (negatív) példaként Magyarországra. Ennek kapcsán megvizsgálom az alapjogvédelmi gyakorlatot hazánkban. Sorba veszem az LMBTQI-emberek jogait érintő legkomolyabb, jogalkotással okozott jogkorlátozásokat. Elemzem a releváns alapjogvédelmi intézmények hanyatlását, és kitérek arra, hogy az LMBTQI-jogok korlátozása a magyar rezsimben valóban nem cél, hanem egy jogellenességgel beárazott politikai „költség”. Bemutatom továbbá, hogy a magyar, valamint a magyarhoz hasonló illiberális, autoriter rezsimnek nem ideológia alapon vezéreltek ebben a tekintetben sem. Felhasználják az LMBTQI-emberek jogait és azok korlátozását politikai céljaik elérésére, nem törődve azzal, hogy mindeközben milyen alapjogsérelmet okoznak. Ezt követően visszatárgyalok Ayoub és Stoeckl tanulmányára, bemutattva, hogy a globális trend emberek méltóságának sérelmével, azaz szenvedéssel jár.

Végül arra a kérdésre is választ keresek a tanulmányban, hogy mit lehet tenni. Mit tehet egy jogvédő szervezet vagy az alapvető jogok mellett elkötelezett, esetleg érintettként jogkereső polgár, ha szembe kíván menni a globális trenddel? A probléma nem alapjogi, hanem elsősorban jogállami, hiszen a jogkorlátozás nem cél, és nem elhibázott lépés, hanem a hatalom megtartásáért vívott antidemokratikus küzdelem mellékhatása. A megoldásnak pedig ehhez kell illeszkednie.

Az írás mozaikokból áll össze, mert az volt a célom, hogy több részletet, több különböző nézőpon-

tot fűzzek fel egy gondolati láncra. Bízom benne, hogy ez nem nehezíti meg az olvasó helyzetét, hanem izgalmasabbá teszi a téma feldolgozását.

II. ELLENÁLLÁS AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓD ELVÁRÁSÁVAL SZEMBEN

Phillip Ayoub és Kristina Stoeckl amellest érvelnek a cikkükben, hogy az LMBTQI-jogokkal szembeni globális ellenállás komoly veszélyt és kihívást jelent a liberális demokrácia számára. Szerintük ugyanis aláássa az emberi jogok iránti liberális elkötelezettséget, gyengíti a nemzetközi intézményeket, polarizálja a társadalmakat – a jogkiterjesztéssel és jogvédelemmel szemben fellépő államok, kormányok pedig tulajdonképpen fegyverként használják ezen a téren a demokratikus legitimációjukat.

Ayoub és Stoeckel szerint ez részben azért van így, mert az LMBTQI-emberek jogainak védelme nem nyúlik vissza történelmi távlatokba. Az Egyesült Államokban például 2003-ig nem tiltották be a „szodómiaellenes” törvényeket, nem legalizálták szövetségi szinten az azonos neműek házasságát 2015-ig, egészen 2020-ig nem terjesztették teljesen ki a munkahelyi védelmet az LMBTQI-emberekre, és még ma is van hatályban vannak a transzszexuális emberek jogait korlátozó rendelkezések. Azaz, a jogvédelmi szint még ma sem tekinthető szilárdnak az USA-ban. Ezzel összefüggésben a politikai homoszexuális transzfóbia továbbra is hasznos eszköz a választói csoportok mozgósítására. Ez a világ több országában is hasonlóképp van. A különböző választások jelöltjei gyakran a meglévő sztereotípiákra és homofób előítéletekre rájátszva láttatják az LMBTQI-jogokat a demokrácia veszélyes oldalának – mutatnak rá a szerzők. Az erre hivatkozó jelöltek és pártok, jelölőszervezetek jogi, sőt részben alapjogi érveket hoznak fel a korlátozás mellett: vallásszabadságra, a nemzeti összetartozásra, gyerekek és nők jogaira valamint a családra, a családok jogaira hivatkozva mondják azt, hogy az LMBTQI-csoportokba tartozó emberek jogait korlátozni kell.

A két szerző részletesen bemutatja, hogy ilyen, LMBTQI-jogokat korlátozó vagy korlátozni szándékozó retorika söpört végig Afrikán is az elmúlt években. Éles és tanulságos példa, amit Ayoub és Stoeckel hoz, miszerint a 2023-as homoszexualitás-ellenes törvényről Yoweri Museveni ugandai elnök kijelentette: „Afrikának vezető szerepet kell vállalnia, hogy megmentse a világot ettől a degenerációtól és dekadenciától, amely valóban nagyon veszélyes a világra és az emberiségre nézve.” „A homoszexuálisok a normálistól való eltérések. A nyugati országok ne vesztessék tovább az emberiség idejét azzal, hogy megpróbálják ráerőltetni [a jogvédő] gyakorlatukat más emberekre.”

Hasonlóképpen húsbavágó, hogy a Kreml gyakran támaszkodott a LMBTQI-ellenes retorikára, hogy felépítse erkölcsi alapját Ukrajna inváziójának indoklásához. Azt állította, hogy az ortodox keresztényeket védi Ukrajnában a nyugat „erkölcsi hanyatlásától” és a „Pride-felvonulásoktól”. Ayoub és Stoeckel szerint a nyugati közönségben csak a közelmúltban tudatosult, hogy Oroszország Kirill pátriárka háborús prédikációit és Putyin beszédeiben a „romlott” nyugati társadalom ábrázolását használja fel a háború igazolására.

Az LMBTQI-jogok elleni globális támadások áttekintése után a szerzők rámutatnak, hogy a jobboldali és a szerzők által erkölcsi konzervatívnak nevezett csoportok egyre inkább határokon átnyúló hálózat(ok)ba tömörülnek, valójában a transznacionális emberi jogi szervezetekhez hasonló módon. Céljuk pedig, hogy befolyásolják a nemzetközi szervezeteket, valamint a nemzeti parlamenteket, kormányokat és más intézményeket. Csak nem az alapjogok védelme, hanem azok korlátozása mellett érvelnek.

A szerzők bemutatják, hogy a kapcsolatépítés személyesen és online is zajlik. Például az amerikai székhelyű Nemzetközi Szervezet a Családért (International Organization for the Family, IOF) egyik célja, hogy elősegítse az erkölcsi konzervatív csoportok és aktivisták közötti személyes kapcsolatok épülését, fenntartását. Ez a szervezet több mint húsz éve szervezi meg a Családok Világkongresszusát (World Congress of Families, WCF), amelyre 2017-ben Budapesten került sor.

Az IOF segíti egy transznacionális konzervatív hálózat bővítését, és felgyorsítja új szervezetek létrehozását is. A hálózat részei magyarországi, olaszországi, lengyelországi és spanyolországi nem kor-

mányzati szervezetek csakúgy, mint a kenyai, mexikói és nigériai aktivisták – mondják a tanulmány szerzői. Ezeknek a folyamatoknak az eredményeképpen az erkölcsi konzervatív csoportok olyan módon szerveződnek globális hálózatba, ahogyan a liberális emberi jogi NGO-k összekapcsolódnak és együttműködnek egymással.

Ezzel a szervezéssel és szerveződéssel párhuzamosan az illiberális államok vezetői bűnbakként állítják be az LMBTQI-embereket. Sőt, azt is mondják, hogy a liberális demokráciák csak korrupciós okokból állnak ki az előbbiek jogai mellett. A politikai homofóbia ráadásul segíti a nem demokratikus, illiberális kormányokat abban, hogy megosszák a társadalmakat, vagy megosszák akár a velük szemben álló ellenzéki erőket is. Az LMBTQI-ember elleni gyűlölet így gyakorlatilag olyan pengévé válik a kezükben, amivel a társadalom szövétét tovább tudják hasogatni.

A közvetlen hatalommegőrzés mellett, Ayoub és Stoeckel szerint, a kis és közepes méretű államok és a hanyatló hatalmak azért is állítják be magukat erkölcsösnek, az erkölcsökért kiállónak, mert így töreksenek világpolitikai státuszra. Ezzel szereznek maguknak státuszt, elismertséget. Különösen visszatekintést keltő ez a státuszszerző törekvés, hiszen eredetileg éppen azoknak az államoknak voltak hasonló törekvései, amelyek a progresszív értékeket illetően – mint a környezetvédelem, a faji igazságosság vagy éppen a női és az LMBTQI-jogok – igyekeztek úttörő szerepet betölteni. Ilyen törekvést mutató, kisebb állam volt például sokáig Hollandia.

A szerzők rámutatnak, hogy a Szovjetunió bukásakor Oroszország óriási státuszvesztéssel szembesült. A 2010-es években megtalálta és megragadta a lehetőséget, hogy ismét ideológiai vezetőszerepet töltsön be – ezúttal az úgynevezett hagyományos értékeket támogató globális szövetségi rendszerben. Magyarország némileg hasonló helyzetben van Ayoub és Stoeckel szerint, hiszen a hagyományos értékekre való – álságos – hivatkozás (migrációellenesség, LMBTQI-ember jogainak korlátozása stb.) eszköz a kormány számára arra, hogy látszólag „erős” identitást alakítson ki az EU-ban. Ez pedig segíthet abban, hogy a gazdasági, földrajzi méreteinél jelentősebb tényező lehessen. Példaként említik a szerzők, hogy miután az Európai Unió Bizottsága bejelentette, hogy az Európai Unió Bírósága elé viszi a 2021-es magyar LMBTQI-ellenes törvényt,⁴ több konzervatív amerikai politikus Ma-

gyarországra utazott, hogy támogatásról biztosítsa a törvényt kezdeményező magyar kormányt.

Azokban az államokban, ahol a választások még mindig számítanak valamit (például választási autokráciákban), az LMBTQI-jogok korlátozása – a család védelmére, a nemzeti identitásra vagy a keresztény értékekre való hivatkozással – segítheti a kormányokat, kormánypártokat, még ha csak kis mértékben is, a hatalom megtartásában, a nemzetközi státusz és befolyás bővülése mellett – érvelnek a szerzők. A tanulmányban hivatkozott kutatások azt támasztják alá, hogy a hagyományos értékeket valló egyének nagyobb valószínűséggel vesznek részt a politikai életben, azaz megéri hozzájuk beszélni, nekik politizálni.

A szerzők arra is rámutatnak, hogy sem az LMBTQI-jogok külföldről történő előmozdítása, sem pedig a társadalmi szereplők témától való elzárkózása, hallgatása nem javít a helyzeten, sőt potenciálisan veszélyes is. Emiatt a jog- és érdekérvényesítést körültekintően kell végezni, mindig átgondolva azt, hogy milyen lépésnek mi lehet a társadalmi visszhangja. Bizonyos taktikák pedig nemzetközi szinten működnek jól a szerzők szerint. Például az autokráciáknak az LMBTQI-ellenes álláspontjuk vagy cselekedeteik miatt történő megnevezése és megszégyenítése („naming and shaming”) visszatartó erővel bírhat bizonyos esetekben, mondják. Abban például biztosan segíthet ez, hogy a normasértő államok ne vonódhassanak be jobban a globális társadalomba, és ne kerülhessék el a megbélyegzést. Sok esetben pedig nem a nyílt kritika, hanem a kulisszák mögötti, puha diplomáciának kell átvennie a szerepet, mert lehet, hogy egy adott helyzetben ez a hatékonyabb – vélik a szerzők. Ami viszont kifejezetten fontos: a helyi szereplők és a civil társadalom bevonása. Nem feltétlenül jól látható kampányokra van szükség: a Pride-felvonulások vagy a szivárványos zászlók kitűzése helyett olyan módszerek kellenek, amelyekkel valóban elérik a szélesebb nyilvánosságot is az érintett országokban. Ennek érdekében pedig a helyi szószólók vallási vagy nemzeti szimbólumokat is használhatnak az ügy hazai tradícióinak és az LMBTQI-közösség helyi gyökereinek hangsúlyozására, eloszlatva ezzel az idegenség vádját. A jogvédelemnek azonban mindenképpen láthatónak kell lennie, hogy az érintettek érezzék: van, aki kiáll mellettük.

Ayoub és Stoeckel tehát azt mondják, hogy az elmúlt években létrejött egy jól felépített nemzetközi hálózat, amely segített abban, hogy a nemzetközi

A KÖZVETLEN HATALOMMEGŐRZÉS MELLETT, AYOUB ÉS STOECKEL SZERINT, A KIS ÉS KÖZEPES MÉRETŰ ÁLLAMOK ÉS A HANYATLÓ HATALMAK AZÉRT IS ÁLLÍJTÁK BE MAGUKAT ERKÖLCÖSNEK, AZ ERKÖLCÖKÉRT KIÁLLÓNAK, MERT ÍGY TÖREKSZENEK VILÁGPOLITIKAI STÁTUSZRA

közösségben is részes államok korlátozhassák az LMBTQI-ember jogait. Ez persze sok kormánynak (nem?) kapóra jött a saját ideológiai vagy hatalmi céljaihoz is.

Később amellet fogok érvelni, hogy Magyarországon ennek első sorban hatalmi természetű okai vannak. Mindenekelőtt azonban azt mutatom be a következő részben, hogy a globális trend helyben és napjainkban

hús-vér emberek jogait, életét érinti. Akármilyen álljon tehát az egyes államok korlátozást célzó megfontolása mögött, ez azzal jár, hogy nemzeti szinten lépül az LMBTQI-jogok védelme; sőt, az érintettek támadásnak lesznek kitéve.

III. MAGYARORSZÁG: NINCS MIRE BÜSZKENEK LENNI

Három szempontból érdemes áttekinteni azt, hogy hogyan korlátozta a magyar állam az LMBTQI-ember jogait. Ez a jogkorlátozás nyilvánvalóan összefüggésben van azokkal a nemzetközi trendekkel, amelyeket Ayoub és Stoeckel cikke ismertet. Először bemutatom, hogy milyen releváns jogalkotás történt Magyarországon az elmúlt négy évben, ezt követően azt, hogy hogyan esett szét a jogvédelmi intézményrendszer és végül pedig azt, hogy álláspontom szerint mi áll ezek mögött a folyamatok mögött, mi a legfontosabb magyarázat.

A. Jogkorlátozás jogalkotással

Az nem kérdés, hogy a globális trendek Magyarországon is érvényesülnek. Egyrészt a politikatudós Ayoub és Stoeckel is rámutatnak erre a cikkükben, másrészt ezt bőségesen igazolja a hazai jogalkotás, és mint majd később rámutatok, az intézményvédelem változása is.

A jogalkotás összefüggéseinek részletes elemzésétől eltekintek, mert ahogyan később rámutatok majd, álláspontom szerint nem az egyes intézkedésekben, jogszabályi célokban rejlik a jogalkotó valódi célja. Sőt, a lentebb felsorolt szabályok megalkotásának valójában nem is jogalkotási célja volt. Nem magatartásszabályokat akart alkotni a jogalkotó, és ezzel valamilyen társadalmi célt elérni, hanem a kormányzati propagandához akart témát gyártani. A magatartásszabály, a joginak tűnő norma csak forma ehhez. Olyanok ezek a szabályok, mint egy közle-

mény vagy egy újságcikk, csak ezeknél (mivel általánosan kötelező magatartási szabályoknak néznek ki) sokkal veszélyesebbek. Ilyen értelemben nem „jogalkotói célok”-ról van szó. A jogalkotás valódi, mögöttes célja a hatalom megtartása volt minden esetben.

Ennek ellenére a jogalkotás intenzitását fontosnak vélem ismertetni, ezért felsorolásszerűen ismertetem azokat a jogszabályokat, amelyek az elmúlt négy évben azzal kívánták ezt a célt szolgálni, hogy befolyásolták a nyilvánosságot az LMBTQI-emberekkel szemben; úgy, hogy közvetlen tartalmukban korlátozták is az LMBTQI-csoportokba tartozó emberek jogait.⁵

(i) A 2020. évi XXX. törvény módosította az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvényt. A módosítás folytán a jogszabályba belekerült a következő meghatározás: „születési nem: az elsődleges nemi jelleg, illetve kromoszóma alapján meghatározott biológiai nem” – 3. § x).

Ezzel párhuzamosan pedig meghatározták, hogy anyakönyvezni csak a gyermek születési nemének megfelelő utónevet lehet, illetve, hogy a személyazonosító adatok nyilvántartása tartalmazza a polgár születési nemét, és ez az adat nem változtatható meg. A jogszabálmódosítást az Alkotmánybíróság a 3058/2023. (II. 16.) számú határozatával tulajdonképpen jóváhagyta.

A jogszabálmódosítás eredménye, hogy a korábbi helyzettel szemben ma már a transz emberek az anyakönyvi nyilvántartásban nem változtathatják meg a nemüket. Ez természetesen nagyon súlyosan korlátozza a transz emberek önrendelkezési jogát.⁶ Ez a jogalkotó számára elfogadható volt annak érdekében, hogy ezzel befolyásolni tudja a közbeszéd alakulását, és ezzel egyben tudja tartani a kormányzó párt mögötti választói tömböt.

(ii) Magyarország Alaptörvényének kilencedik módosítása nyomán, amelyet az Országgyűlés 2020 decemberében fogadott el, s amelyet már korábbi módosítások is megelőztek az Alaptörvény L) cikke így szól: „Magyarország védi a házasság intézményét mint egy férfi és egy nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony. Az anya nő, az apa férfi.” Továbbá, XVI. cikk (1) pedig ekkortól tartalmazza, hogy: hogy „Magyarország védi a gyermekek születési nemének megfelelő önazonosságához való jogát, és biztosítja a hazánk alkotmányos önazonosságán és keresztény kultúráján alapuló értékrend szerinti nevelést.”

Az alkotmánymódosításnak értelme, célja valójában az volt a jogalkotó számára, hogy felkorlátszólta az indulatokat egy kisebbségben lévő csoport ellen, és ezzel választói támogatást gyűjthetett. Emellett persze a jogalkotás eredményeképpen az érintettek korlátozva érezhették, és érzik is, magukat a családi életükben és a magánszférájukban. Illetve, ha közülük valaki az alapvető jogainak védelmében az Alkotmánybírósághoz fordul, akkor a testület immár újabb évrre tud hivatkozni a jogkorlátozás mellett, és a jogalkotó is könnyebben tud, akár hasonló valódi, illetve mögöttes céllal újabb, alacsonyabb szintű jogszabályokat megalkotni.

(iii) A 2020. évi CLXV. törvény a Polgári Törvénykönyv örökbefogadásra vonatkozó szabályait változtatta meg. Ennek nyomán a 4:121. § szerint: „(1) Gyermeket – a rokonok és a szülő házastársa általi örökbefogadás, valamint a (4) bekezdésben foglalt eset kivételével – csak házastársak fogadhatnak örökbe. [...] (4) Kivételesen – törvényben meghatározott, különös méltánylást érdemlő esetben és kormányrendeletben meghatározott eljárás lefolytatásával –, az ott szabályozott egyedül örökbe fogadni szándékozó személy örökbefogadásra való alkalmassága is megállapítható.” A vonatkozó szabály értelmében az illetékes miniszter önkényesen dönthet az utóbbi körbe tartozó esetekben.

A jogszabálmódosítás célja, álláspontom szerint, ez esetben sem az, hogy az azonos nemű párok örökbefogadását ellehetetlenítse – párként egyébként korábban sem fogadhattak örökbe. Ez egy mellékhatás, amit a jogalkotó vállal annak érdekében, hogy a kormányzati propaganda céljainak meg tudjon felelni. Az elsődleges eredmény ezért az, hogy a hatalom megtartása folyamatos. Az eredmény egyébként a nem LMBTQI-csoportba tartozó egyedülálló egyenlő bánásmódhoz való jogát is korlátozza, továbbá súlyosan sérti azon, örökbefogadásra váró gyermekek jogait is, akik e miatt nem vagy csak később kerülnek örökbefogadó szülőkhöz.⁷

(iv) A 2020. évi CLXV. törvény az egyes igazságügyi tárgyú törvények módosításáról úgy módosította az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvényt, hogy ennek eredményeképpen megszűnt az egyenlő bánásmódot védeni hivatott, szakosított alapjogvédő szerv, az Egyenlő Bánásmód Hatóság. Erre a változásra a következőkben külön kitérek.

(v) A pedofil bűnelkövetőkkel szembeni szigorúbb fellépésről, valamint a gyermekek védelme érdekében egyes törvények módosításáról szóló 2021. évi

AKÁRMI IS ÁLLJON TEHÁT AZ
EGYES ÁLLAMOK KORLÁTO-
ZÁST CÉLZÓ MEGFONTOLÁSA
MÖGÖTT, EZ AZZAL JÁR, HOGY
NEMZETI SZINTEN LEÉPÜL AZ
LMBTQI-JOGOK VÉDELME; SÖT,
AZ ÉRINTETTEK TÁMADÁSNAK
LESZNEK KITÉVE

LXXIX. törvény úgy módosította a Büntető törvénykönyvet és a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvényt, hogy az komoly társadalmi vitát váltott ki. Beszédes, hogy jogvédő civil szervezetek, így a TASZ is homo- és transzfób propagandatörvényként nevezték el a jogszabályt. „[Az] elfogadott rendelkezések azt üzenik, hogy erkölcstelen azok magánélete, akik a heteroszexuálistól eltérő szexuális irányultsággal, a cisz-neműségtől eltérő nemi identitással rendelkeznek. Az LMBTQ+ emberek egyenlő emberi méltósághoz való jogán túl a törvény előtti egyenlőséghez való joguk is sérül azszal, hogy a törvény a gyerekekre nézve veszélyesnek nyilvánítja őket.”⁸ Ennek kapcsán e szervezetek jogi lépéseket is tettek.

Talán egyébként ennek a jogszabálynak a kapcsán a legegyszerűsebb a valódi cél: nyilvánvaló, hogy a jogalkotó nem az általa feltüntetett hatást várja a magatartási szabályoktól, hanem azt, hogy a közbeszédben a kormányzó párt számára hatalmi szempontból felhasználható témák legyenek napirenden. Semmilyen információ, kormányzati kommunikáció nincsen arról, hogy a jogszabály elfogadásának eredményeképpen jobb helyzetbe kerültek volna a Magyarországon élő gyermekek. A jogszabályról, az Európai Bizottság által indított kötelezettségszegési eljárás összefüggésében, az Európai Unió Bírósága dönt majd.⁹

(vi) A 210/2009. (IX. 29.) Korm. rendelet a kereskedelmi tevékenységek végzésének feltételeiről, valamint ennek későbbi módosításai vezettek a sajtóban is elhíresült könyv fóliázásokhoz. A jogszabálytervezet véleményező Háttér Társaság az eredeti jogszabályról ezt írta: „[a] módosítás a propaganda-törvényvel összhangban a csomagküldő kereskedelemre is kiterjesztené a tájékoztatási kötelezettséget az olyan termékekre, amelyeknek meghatározó eleme a nemi sokszínűség és homoszexualitás ábrázolása (megjelenítése vagy népszerűsítése a jogalkotó megfogalmazásában)”. A szervezet értékelése szerint pedig „[a]z LMBTQI tartalmak »felcímkézése« stigmatizálja nemcsak a szexuális sokszínűséget vagy homoszexualitást megjelenítő termékeket, de erősíti a szexuális és nemi kisebbségekkel szembeni társadalmi előítéletet, és tovább marginalizálja az LMBTQI közösség tagjait.”¹⁰ Továbbá, talán még ennél is jelentősebb társadalmi kárral jár, hogy a szabály el akarja titkolni az LMBTQI-emberek létezését. A szabály (maradék)tan betartása esetén) azt eredményezheti, hogy csak a propaganda állításai jussanak el a társadalomhoz, az LMBTQI-emberek

számára pedig megnehezíti az öazonosságuk megélését, és helyük megtalálását a társadalomban.

Érdemes azonban itt is megismételni: a cél nem ezeknek a jogsértő helyzeteknek az előállítása volt, hanem a fentebb többször említett választói csoport egyben tartása a közbeszéd jogalkotással történő tematizációja révén.

Anélkül tehát, hogy az egyes jogszabályok és módosítások elemzésébe belemen-nénk, az biztosan megállapítható, hogy az elmúlt négy évben intenzív jogalkotás zajlott a szóban forgó területen. Álláspontom célja ennek nem valamilyen alkotmányos érték vagy alapjog védelme volt, hanem a propagandagépezet működtetése és a hatalom ez által

történő megtartása. Ha ez nem így lett volna, és a valódi cél a gyerekek, a házasság vagy valamilyen elvont tradicionális érték védelme lenne, akkor erre alkalmas jogszabályokat és intézményeket lehetett volna megalkotni. Érdemi hatásvizsgálatok egyik említett jogszabályhoz, jogszabály-módosításhoz sem készültek.

B. Szentesi intézményvédelem

Mint az előző részben említettem, a 2020. évi CLXV. törvény az egyes igazságügyi tárgyú törvények módosításáról önálló intézményként megszüntette az egyenlő bánásmódot védeni hivatott, szakosított alapjogvédő szervet, az Egyenlő Bánásmód Hatóságot azzal, hogy beolvasztotta azt az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalába (AJBH). A változást követő nyolc hónap elteltével a Háttér Társaság így értékelte a fejleményt: „[a]z EBH AJBH-ba történő beolvasztása inkább »leminősítette« az egyenlő bánásmód kérdését, mintsem javította végrehajtásának hatékonyságát [...]. Az a tény, hogy nem neveztek ki főigazgatót, illetve főigazgató-helyettest, hogy több munkatárs elhagyta az EBF-et, hogy vannak betöltetlen álláshelyek, hogy a bejelentéseket nem az egyenlő bánásmódról szóló törvény, hanem a sokkal kevésbé szabályozott biztosi eljárás keretében vizsgálják, és különösen a bejelentések számának drasztikus csökkenése azt mutatja, hogy a beolvasztás komoly aggályokat vet fel az egyenlő bánásmód elvének magyarországi érvényesülése kapcsán.”¹¹

Ez volt a leginkább releváns változás a vizsgált négyéves intervallumban. Ezt a változást, valamint általában véve az érintett időszakot, a TASZ is részletesen elemezte. Az elemzés eredménye a civil szervezet szerint a hatóság munkájának egyértelmű leomlása az utóbbi években.¹² A jogvédő szervezet a

saját ügyei, illetve a beérkező jogsegélykérések alapján abból indult ki, hogy annak ellenére csökken jelentősen a hatósághoz érkező panaszok száma, hogy hazánkban ilyen mértékben bizonyosan nem csökkent az egyenlő bánásmódot sértő incidensek száma.

A TASZ fő megállapítása szerint az Egyenlő Bánásmód Hatóság (EBH) 2021-es beolvadása óta az Egyenlő Bánásmódért Felelős Főigazgatóság (EBFF) gyengébb minőségben és kisebb intenzitással végzi feladatát. A TASZ szerint az EBH legjobban egy évtizeddel ezelőtt működött, de már a beolvadást megelőzően is érezhető volt a kormányzati befolyás növekedése és így a jogvédelmi szint romlása. A leromlást az ügyek számában, eredményességében és az eljárási határidők meghosszabbodásában is tapasztalta a szervezet. Az EBFF regionális irodái nem tudják ellátni a vidéken élő érintettek panaszait, és a politikailag érzékeny ügyekben, például szexuális irányultsággal és nemi identitással kapcsolatosakban, immáron nem jár el a hatóság.¹³ A TASZ szerint az EBFF kidolgozott egy új jogértelmezést, ami alapján a kormányzati szervek már nem vonhatóak vizsgálat alá, nem tartoznak az Ebktv. hatálya alá. A TASZ álláspontja szerint ez a jogértelmezés egyáltalán nem következik sem a jogszabályból, sem a mögött álló európai uniós normákból, sem pedig az alapjogok védelmének dogmatikájából. Emiatt a TASZ jogi eljárásban támadja az EBFF jogértelmezését.

Az EBH korábban egyébként helyesen értelmezte a törvényt: úgy, hogy a minisztériumok költségvetési szervként, illetve – bizonyos esetekben – hatósági jogkörrel gyakorló szervként kötelesek megtartani az egyenlő bánásmód követelményét a jogviszonyaikban. Ez alapján állapította meg az EBH, hogy az Emberi Erőforrások Minisztériuma megkülönböztetést alkalmazott az azonos nemű párokkal szemben (EBH/450/2017., EBH/456/2017.), ahogy az EBFF is ezt az értelmezést követve folytatott le érdemi eljárást a Pénzügyminisztériummal (EBF-AJBH-66-6/2022.), a Belügyminisztériummal és az Emberi Erőforrások Minisztériumával (EBF-AJBH-36-27/2022.), az Innovációs és Technológiai Minisztériummal (EBF-AJBH-25-5/2021.), valamint a Miniszterelnöki Kabinetirodával (EBF-AJBH-29-9/2021.) szemben is. A jogértelmezés hirtelen változása érthetetlen, hiszen a törvényszöveg nem változott, ráadásul az új gyakorlatnak rendkívül súlyos következményei vannak az egyenlő bánásmód kikényszerítése szempontjából. A jogértelmezés változása nagyon súlyosan

korlátozza az LMBTQI-emberek jogérvényesítési lehetőségeit is.

Az EBH-hoz 2012-ben 2738 ügy érkezett be, 2015-ben ez 402-re csökkent, de 2017-ben ismét 1160 ügyük volt. Az EBFF-hez viszont 2021-ben 351, 2022-ben 355, 2023-ban 359 beadvány érkezett, tehát az EBFF ügyszáma jelentősen alacsonyabb. Az EBH 2018-ban 427, 2019-ben 412, 2020-ban 484 érdemi eljárást indított, míg az EBFF 2021-ben 173, 2022-ben 188, 2023-ban 149 közigazgatási eljárást folytatott le. Az érdemi döntések száma is csökkent: 2018-ban 38 esetben állapított meg jogsértést az EBH, 2023-ban viszont az EBFF már csak 21 esetben. Megjegyzendő, hogy az adatok közérdekű adatigénylésekből származnak, hiszen – sajnálatos és egyben szimptomatikus módon – az EBFF már nem közli a statisztikáit.¹⁴

A TASZ elemzésében arra jutott, hogy az ügyszám csökkenésének okai között szerepel az EBH referensi hálózatának – ami korábban megkönnyítette a vidéki állampolgárok panaszainak eljuttatását – megszűnése. Az EBFF regionális irodái nem tudják hasonló hatékonysággal kezelni ezeket az ügyeket. Az EBFF-nek jelenleg 12 munkatársa van, szemben az EBH korábbi 24 fős létszámával. Az alacsonyabb munkatársi létszám miatt az eljárások is hosszabb ideig tartanak. A TASZ tapasztalata szerint az EBFF gyakran túllépi az eljárásokra vonatkozó törvényi határidőt.

Emellett az EBFF hozzáférhetősége is romlott, mivel megszűnt a korábbi felhasználóbarát honlap, és az új platform nem tartalmazza az összes korábbi döntést, ami ugyancsak akadályozza a sérülékeny csoportokat és jogi képviselőiket az informálódásban.

Továbbá nagyon súlyos probléma, hogy az immár az egyenlő bánásmódért is felelős AJBH gyakorlatilag negligálja azokat az ügyeket, amelyek politikai értelemben rizikósak. Később bemutatom, hogy miért definíciószerűen ilyenek az LMBTQI-emberek jogait érintő ügyek, most azonban csak azt kívánom bizonyítani, hogy az AJBH negligens működése ellehetetleníti a jogérvényesítést még azokban az esetekben is, amelyekben volna anyagi jogi, illetve alapjogi alapja a jogérvényesítésnek.

A TASZ létre is hozott egy gyűjteményes weboldalt, ahol összegyűjti azokat a fontosabb ügyeket, amelyek évek óta várnak válasza az AJBH-tól.¹⁵ A leghosszabb ideje válasza váró ügy már több mint 14 éve(!) indult.¹⁶ Az ügyek között számos olyan van,

amely az LGBTQ-csoportokat érinti.¹⁷ A hosszú várakozás, negligálás okozta jogi és morális problémára a TASZ nyílt levélben hívta fel a hivatalt vezető ombudsman figyelmét. A levélben a TASZ így fogalmazott: „[e]zek a beadványok súlyosan kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek rendszerint más úton nem orvosolható alapjogsérelmeire hívják fel a figyelmet. Azért fordultunk ezekben az ügyekben az alapvető jogok biztosához, mert az általában rendszerszintű jogsértések orvoslására az ombudsmannál hatékonyabb jogérvényesítési eszköz a magyar jogrendszerben sajnos nem áll rendelkezésre”.¹⁸

Az AJBH a nyílt levélre semmilyen formában nem reagált, az ügyek többsége azóta is válaszára vár. Ez tulajdonképpen azt mutatja, hogy bizonyos rendszerszintű tényezőkkel kapcsolatos, politikailag is tételt bíró ügyekben az AJBH-n keresztüli jogérvényesítésre ma nincsen lehetőség Magyarországon. Az LGBTQ-csoportok ügyei pedig mind ilyenek: rendszerszintű tényezőkkel kapcsolatosak és politikai tételt bírnak.

Mindez szerepet játszott abban, hogy a Nemzeti Emberi Jogi Intézmények Világszövetségének Akkreditációs Albizottsága (Global Alliance of National Human Rights Institutions, Sub-Committee on Accreditation) 2022-ben véglegesen is „B” státuszba sorolta az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalát. Ez azt jelenti, hogy a magyar ombudsmannak immár nincs szavazati joga és nem viselhet tisztséget a világszövetségben. 2022-től csak megfigyelőként vehet részt a világszövetség találkozóin, és nem vehet részt aktívan az ENSZ Emberi Jogi Tanácsának munkájában sem.¹⁹ Jól mutatja az intézmény és ezzel összefüggésben az LGBTQ-jogok védelmének hanyatlását ez a leminősítés.

C. MI ÁLL MINDEZEK (ILLETVE E JELENSEGEK) MÖGÖTT?

Azt láthatjuk tehát, hogy számos olyan jogszabály, illetve -módosítás lépett hatályba, amelyek súlyosan korlátozzák az LGBTQ-csoportba tartozó emberek méltóságát és önrendelkezési jogát. Ezzel párhuzamosan pedig látható visszalépések történtek az intézményvédelem terén is. Annak megválaszolásához, hogy mit lehet tenni ezen folyamatok ellen, fontos azt a kérdést is megválaszolni, hogy mi áll e mögött ezen folyamatok mögött.

Ayoub és Stoeckel a cikkében amellet érvelt, hogy az LGBTQ-jogok védelme globális trendjének megfordulása sok állam számára kapóra jött a saját ideológiai

vagy hatalmi céljaihoz. Amellet szeretnék érvelni, hogy Magyarországon ezt a folyamatot elsősorban nem ideológiai, hanem hatalmi motivációk dinamizálták. Ha ez így van, akkor viszont nem elsősorban alapjogi kérdéstről van szó, hanem jogállamisági kérdéstről. Hiszen a Magyarországon alkotmányozó többséggel kormányzó párt és a kormány (tulajdonképpen a miniszterelnök személye köré épülő hatalmi centrum²⁰) a jogállamisági normákat teszi félre akkor, amikor úgy alakítja a jogszabályokat és a jogalkalmazást, hogy alapjogok sérülésének eltérése, megsértése árán is fenntartsa a népszerűségét.

Nem arról van tehát szó, hogy a különböző alapjogok és ideológiai értékek konfliktusát a magyar kormány és jogrendszer nem helyesen, következetesen az LGBTQ-emberek kárára oldja

fel. Ez egy jogállamban, jogállami keretek között kezelhető probléma volna: a jog- és értékkonfliktusokat nem megfelelően kezelő jogkorlátozásokat ki kellene és ki lehetne iktatni a jogrendszerből. Magyarországon azonban másról van szó: a mindent átható, a kormányzati tevékenység lényegét adó propaganda-célokat szolgálják ezek az intézkedések, nem pedig a jog- és értékkonfliktusok kezelését. A cél pedig a hatalom mindenáron való megtartása, a soron következő választás megnyerése. Ennek érdekében használ rengeteg manipulatív technikát a hatalom,²¹ és ezek közül egy az, hogy bűnbakokat, bűnbakcsoportokat képez. Lényegében erről szólt a migráns- vagy a civilelles kampány is. Ha csak az előbbit megnézzük, akkor látható, hogy miközben a kormányzat bűnbaknak használja fel a bevándorló háttérű embereket, addig más csatornákat (letelepedési államkötvény, munkavállalási engedély stb.) megnyit a külföldiek számára, és ennek folytán egyre több külföldi is él Magyarországon.²²

Vagy még egy példát megemlítve, a hajléktalanságot sem azért kriminalizálta a jogalkotó, mert elvi okokból korlátozni szeretné az „életvitelszerű közterületen tartózkodás”-t, vagy ezzel oldana fel valamilyen alapjogi konfliktust, hanem azért, mert ezzel a lépéssel húzott magához közel bizonyos választói csoportokat. Ezért is történhetett az meg, hogy valójában nem indultak meg tömegével azok az eljárások, amelyek ténylegesen szankcionálták volna a hajléktalan emberek közterületen tartózkodását.²³

A cél tehát nem egy alapjog korlátozása ideológiai alapon, hanem a választók meggyőzése hatalomtechnikai alapon. Ugyanez a helyzet az LGBTQ-jogok korlátozása esetében is. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a probléma kisebb lenne; sőt, talán még nagyobb is. Ha ugyanis a különböző alapjogok

és ideológiai értékek közötti konfliktusról lenne szó, akkor ezek a konfliktusok bírósági és egyéb jogvédelmi mechanizmusok segítségével kezelhetőek lennének. A probléma azonban jogállami természetű: a hatalom használja a jogalkotási, jogalkalmazási és alapjogvédelmi intézményeket is a hatalmi, választási céljai eléréséhez. Ez egy alkotmányos demokráciában nem történhet meg,²⁴ nálunk azonban megtörténik.

Érdemes ezen a ponton eltávolodni a jogi-alkotmányos megközelítéstől, és filozófiai perspektívából is kontextusba helyezni a problémát. Tamás Gáspár Miklós írja az *Öt tanács a hazának* című esszéjében, hogy „[...] ha maga a fasizmus nem is él, csak az általam 2000-ben jelzett (nem totalitárius, nem paramilitáris, nem genocidális) posztfasizmus formájában mint beállítottság, korhangulat és hajlandóság (és persze mint biopolitikailag kirekesztő állami gyakorlat), ám problémát jelent mind a polgári társadalomnak, mind a radikális kritikai értelmezés körében affektív és közösségi életet élő, vitális szubkultúráknak.

Következésképpen az 1945 után kiharcolt konszenzus még mindig érvényes, amely minden nagy hatalmi-birodalmi tömbbel elfogadtatta elvben, hogy az emberi méltóság és az emberi jogok a pozitív jogtól függetlenül fennállnak és megilletnek mindenkit tekintet nélkül nemzettségére és egyéb hasonló determináltságaira. A menekültkérdés és a szexuális egyenjogúság problémái azonban a nemzetállami pozitív jog kihívó és alapjogellenes gyakorlatait átcsinálták a posztfasizmus eszmetartalmával (azaz az egyenlőség agresszív fölmondásával), és tárgyai lettek a hatalmi politika ma első számú módszerének, az országos törvényhozási és helyhatósági/regionális, döntésre jogosult többségek választásos létrehozásának, amely egyben médiatúlsúlyt igényel (valamelyik irányban).

Ezt az erőszakmódszertant passzív mozgósításnak nevezhetjük, amennyiben csak a doxát (a közvéleményt) mozgatja meg, nem okoz politikai szerveződést, ellenhatalmat, érintkezést, valóságos társadalmi konfliktust (forradalmat).

A fasizmus gondolatartalmainak föltámadásával az ún. demokrácia spektakulárisan jellegadó fő eljárása, a »választás« (meg a vele párhuzamos közvélemény-kutatások, fölmérések, propaganda) egyre határozottabban irányul az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, az ENSZ Alapokmánya meg az európai emberi jogi nyilatkozat ellen, ami a hallgatóságos játékszabályok megsértése, s így látszik nem csupán a nyugati polgári (még mindig eszmeileg meghatározó) »liberális középén«, hanem mindenütt, hiszen néhány radikális államalakulat – Irán, Afganisztán – kivételével erre a biztosítékra mindenkinek szüksége van, hiába mondja az ENSZ-főtitkár, hogy a nyolcmilliárd mai ember léte veszélyben forog

a környezeti válság miatt, és a fiktív »nemzetközi közösség« tehetetlen az energialobbik és hasonló ellenében a tőkeérdekeltségek és a megmérgezett polgári eszmélkedés félelemkomplexusainak beidegződése folytán.”²⁵

Azért fontos ismernünk ezt a tágabb kontextust, hogy megértsük, a magyar közhatalom jellege (nevezetesen, hogy posztfasizista, mint a világ, amiben élünk) nem véletlen, hanem történetileg meghatározott. Történeti tény, mondja Tamás Gáspár Miklós, hogy ahogyan távolodunk a II. világháború utáni humanista, emberi jogi konszenzustól, úgy erősödik egyre jobban a fasizmus, illetőleg a posztfasizmus. Minden más, így az alapjogok semmibevétele is ebből fakad, ennek következménye. Ezt nem hagyhatjuk figyelmen kívül akkor, amikor alapjogok érvényesüléséért küzdünk.

Fontos azonban azt is számba venni, hogy a korsszellem nem homogén, és a hatalmat gyakorlók ezt megfoglalt intézkedései nem maradtak teljesen visszahangtalanul. A nélkül, hogy részletekbe menően elemeznénk: Magyarországon is egyre elfogadottabb az azonos neműek házassága,²⁶ aktivisták léptek fel a jogkorlátozást eredményező intézkedésekkel szemben,²⁷ és civil szervezetek elérték, hogy az Európai Unió Bírósága és az Emberi Jogok Európai Bírósága is vizsgálja az ezeket megalapozó jogszabályokat. A helyzet tehát nem totális, és így nem is reménytelen.

A tanulmány utolsó fejezetében válaszolok arra a kérdésre, hogy mit lehet kezdeni ezzel a problémával, de előbb megvizsgálom, hogy a magyar helyzet hogyan is illeszkedik pontosan az Ayoub és Stoeckel által leírt nemzetközi folyamatokba.

IV. GLOBÁLIS TREND, LOKÁLIS SZENVEDES

Fontosnak tartom, hogy ne csak a trendeket vizsgáljuk. A trendek ugyanis gyakran eltakarják a mögöttes lévő emberi sorsokat. Az Ayoub és Stoeckel által bemutatott folyamatokat úgy is lehet olvasni, hogy most éppen egy másik ideológiai, filozófiai megközelítés kerekedik fölül a korábbi emberi jogi konszenzussal szemben. Az értelmezésemben a szélsőjobb oldali politikai szereplőknek éppen ez a célja: annak hangsúlyozása, hogy az LMBTQI-emberek jogainak védelme, az esélyegyenlőségük érdekében tett intézkedések politikai választás kérdései. Ezek a szereplők azt mondják, hogy az LMBTQI-emberek jogainak különös védelme egy, a (korábbi) nyugati konszenzus következménye, de a konszenzus változhat, és lehet is tenni a változásért.

Ezzel szemben, én amellet ki-
vának érvelni, hogy az alapjogok
védelme nem politikai irányultság
kérdése.²⁸ A dogmatikai elvek

mellett azért sem, mert az LMBTQI-emberek jogai-
nak védelme nélkül az e csoportba tartozó emberek
szenvednek: nem élhetnek méltósággal teli magán-
életet, nem fogadhatnak örökbe gyereket, nem vál-
lalhatják fel nyilvánosan az érzéseiket, nem tölthet-
nek be bizonyos pozíciókat úgy, hogy ne kelljen
rejtőzködniük, és nem kereshetnek jogvédelmet, ha
jogtalanul bántva érzik magukat.

A globális trendek tehát azt jelentik, hogy hely-
ben, az egyes jogvédelmi rezsimekben embertársai-
nk olyan szenvedéseket élnek át, amelyeket nem
volna szabad átélniük. Nem csak azért, mert ez mor-
rálisan, természetjogi értelemben helytelen, hanem
azért sem, mert a II. világháborút követő emberi jogi
konszenzus, az ebből fakadó nemzetközi, emberi jogi
egyezmények nem egy politikai választás termékei
voltak, hanem egy belátás eredményei. Annak a be-
látásnak az eredményei, hogy *az emberiség családja
minden egyes tagja méltóságának, valamint egyenlő és
elidegeníthetetlen jogainak elismerése alkotja a szabad-
ság, az igazság és a béke alapját a világon*. A társadal-
mi békét pedig nemcsak globálisan garantálja ez a
konszenzus és belátás, hanem lokálisan is. Ha ez el-
vész, akkor ugyanoda süllyedünk vissza, ahol a fel-
világosodás előtt tartottunk. A trendek tehát globá-
lisak, de a tétek nagyon is individuálisak és lokálisak.

V. MIT TEHETÜNK? MIT KELL TENNÜNK?

A trendek soha nem determinisztikusak, a történe-
lem menete változtatható. Ayoub és Stoeckel is fo-
galmaznak meg ajánlásokat a tanulmányuk végén ar-
ra vonatkozóan, hogy mit lehet tenni a változásért.

Megismételve, ők azt mondják, hogy *sem az
LMBTQI-jogok külföldről történő előmozdítása, sem
pedig a társadalmi szereplők témától való elzárkózása,
csendben maradása nem javít a helyzeten*. A tapasztal-
lat azt mutatja, hogy a szerzőknek igazuk van: a küz-
delmeket helyben kell megvívni. Ennek azonban nem
csak azt kell jelentenie, hogy néhány professzionális
jogvédő kiáll a jogaikban korlátozott csoportok mel-
lett, hanem azt is, hogy az érintettek és a jogaikért
küzdők együtt próbálnak minél több nem érintettet
is megszólítani a társadalomban. Ennek persze legi-
tim eszköze a Pride felvonulás is, de biztos, hogy
ezen túl kell menni. Civil jelenlétre van szükség
azokban a terekben, ahol ez még lehetséges: fesztí-
válok, rendezvények, közösségek, baráti körök. Az

CIVIL JELENLÉTRE VAN SZÜK-
SÉG AZOKBAN A TEREKBEK,
AHOL EZ MÉG LEHETSÉGES

LMBTQI-emberek jogairól, az
őket érő sérelmekről, a fájdalom-
ikról minden lehetséges közvetlen
csatornán keresztül beszélni kell,

mert ahogyan kimutattam, nem az egyes alapjogkor-
látozó intézményekkel van a probléma, hanem azzal,
hogy a posztfasiszta hatalom nem tartja be a jogál-
lamisági normákat. Ez a helyzet pedig csak akkor
változhat, ha ennek következményeivel egyre többen
lesznek tisztában. Akkor, ha változik a történelem.
Ez pedig csak akkor fog megtörténni, ha helyben vál-
toztatunk a korszellemlen.

Ígaza van Ayoubnak és Stoeckelnek abban is, hogy
ennek a célnak az érdekében a helyi szószólók vallá-
si vagy nemzeti szimbólumokat is használhatnak az
ügy hazai tradícióinak és az LMBTQI-közösség
helyi gyökereinek hangsúlyozására. Meg kell mutat-
ni, hogy az egyenlőtlenségek ellen Magyarországon
is kétszáz éve küzdünk már. Ez a küzdelem a saját-
unk és mindig is változott, hogy éppen kiknek a sza-
badságáért zajlott (jobbágyok, nők, munkások, fo-
gyatékosokkal élők stb.). Fel kell építeni annak a
narratíváját, hogy ez a küzdelem része a nemzeti tra-
dícióinknak.

A két politikatudós azt is tanácsolja, hogy *az au-
tokráciákat az LMBTQI-ellenes álláspontjuk vagy cse-
lekedeteik miatt a nemzetközi térben néven kell nevez-
ni, és meg kell szégyeníteni (naming and shaming)*.
Szerintük *ez bírhat visszatartó erővel bizonyos esetek-
ben*. Természetesen lehet, hogy ez így van, de ez a
taktika vissza is üthet, hiszen pont az első módszer
legitimációját gyengíti. Azt üzenheti ugyanis, hogy
nem bízunk abban, hogy a belső erők képesek érvényt
szerezni az LMBTQI-jogok védelmének. Nem biz-
tos, hogy minden esetben valós ez a veszély, de érde-
mes átgondolni az ez irányú lépéseket.

Összességében, ha az LMBTQI-jogok védelmé-
ért akarunk tenni Magyarországon, akkor a fa mö-
götti erdőt kell látnunk, tudni kell rámutatni arra,
hogy a jelenlegi kormány nem demokratikus, jog-
állami módon működik, és bármikor feláldozható-
nak tartja a sérülékeny helyzetben lévő emberek alap-
vető jogait a hatalom megtartása érdekében. Az
LMBTQI-emberek jogai is úgy védhetőek meg a leg-
hatékonyabban, ha ez a helyzet megváltozik, és a jog-
állam és az alapvető jogok védelme megkérdője-
lezhetetlenné válik. Ehhez viszont nem elég jogi
eljárásokat indítani, és nem elég a nemzetközi intéz-
ményrendszerre támaszkodni, hanem a jogállam és
az alapvető jogok fontosságáról kell tudnunk meg-
győzni polgártársainkat. Ez nem csak civil, jogvédői
feladat, de a civil, jogvédő szervezetek szerepe meg-
kérdőjelezhetetlen ebben a folyamatban. Természe-
tesen ehhez szükség van stratégiai perekre, a körük

épülő kommunikációra, az egyes emberi sorsok elmesélésére, utcai jelenlétre és bizonyos esetekben még advocacy-munkára is. A célt azonban ne tévesszük szem elől: a nemzetközi trendek megtörése is az egyes közösségekben kezdődik.

A cselekvés pedig nem csak lehetőség, hanem kötelezettség is. A Talmud szerint „aki megment egy életet, az a világot menti meg”. Ennek parafrázisa lehet, hogy aki elmulasztja egy ember méltóságának megvédését, az a világot hagyja elveszni. Jó volna, ha ez lehetne az állami anyagi, eljárási és intézményi jogvédelem mottója, de amíg nem az, addig aktív polgárként ennek szellemében kell küzdenünk.

Húsz évvel ezelőtt olyan volt a közhatalmi helyzet, hogy az ország nekifuthatott az egyenlő bánásmód garanciái javításának. Ma nem ilyen a helyzet, de az nem kizárt, hogy ma nekifuthatunk a korszellem megváltoztatásának.

JEGYZETEK

1. A szerző az írás elkészítéséhez nyújtott segítségükért köszönetét fejezi ki a TASZ jogsegélyszolgálatánál dolgozó kollégáinak: Asbóth Mártonnak, a TASZ Magánszféra-programja vezetőjének, Boros Ilonának, a TASZ Egyenlőség-programja vezetőjének és Szabó Máténak a TASZ szakmai igazgatójának.
2. A szerzők az angol nyelvű cikkben az „LGBTQI” rövidítést használják. Magyarul ezért én az LMBTQI fordítást alkalmazom, de érdemes itt leszögezni, hogy ennél szélesebb érintetti körrel van szó. Vannak olyan emberek, akiket ezek az intézkedések szintén érintenek, de nem azonosulnak a rövidítés egyik betűjével sem. Ehhez lásd pl. KANICSÁR Ádám András: „Mégis miért kell ennyi betű a melegeknek?” – Minden, ami az LMBTQ betűszó mögött van, *WMN.hu*, 2022. november 15., <https://wmn.hu/ugy/58801-megis-miert-kell-ennyi-betu-a-melegeknek--minden-ami-az-lmbtq-betuszoo-mogott-van>.
3. AYOUB, Phillip – STOECKL Kristina: The global resistance to LGBTQI rights, *Journal of Democracy*, 2024/1, 59–73. <https://doi.org/10.1353/jod.2024.a915349>
4. 2021. évi LXXIX. törvény a pedofil bűnelkövetőkkel szembeni szigorúbb fellépésről, valamint a gyermekek védelme érdekében egyes törvények módosításáról.
5. A gyűjtésért köszönettel tartozom az Amnesty International Magyarország munkatársának, dr. Mihály Eszternek.
6. Ehhez lásd például: Háttér Társaság: Több mint 60 magyar transznemű fordult a strasbourgi bírósághoz, 2023. november 16., <https://batter.hu/birek/tobb-mint-60-magyar-transznemu-fordult-a-strasbourgi-birosaghoz>.
7. Ehhez lásd: SZABÓ Attila: Azonos nemű párok lehetősége gyermek örökbefogadására, *Forum: Publicationes Doctorandorum Juridicorum*, Szeged, 2020, 189–199. https://acta.bibl.u-szeged.hu/72793/1/forum_doctorandorum_2020_189-199.pdf
8. Társaság A Szabadságjogokért: Mindenki jogain átgázol a homo- és transzfób propagandatörvény, 2021. augusztus 5., <https://tasz.hu/cikkek/mindenki-jogain-atgazol-a-homo-es-transzfob-propagandatorveny/>.
9. Európai Bizottság kontra Magyarország, C-769/22. sz. ügy.
10. Társaság: A Háttér Társaság véleménye a 210/2009. (IX. 29.) Korm. rendelet módosításáról, 2024. április, <https://batter.hu/kiadvanyaink/a-batter-tarsasag-velemenye-a-2102009-ix-29-korm-rendelet-modositasrol>.
11. A megállapításokat a Háttér Társaság részletes adatokkal támasztja alá: Háttér Társaság: Az Egyenlő Bánásmód Hatóság Megszűnésének Értékelése – A Velencei Bizottság szakértőinek 2021. szeptember 15-én benyújtott vélemény, <https://batter.hu/sites/default/files/dokumentum/kiadvany/batter-velenceibizottsag-ebb.pdf>. A megállapítások meg is jelennek a más forrásokból is dolgozó Velencei Bizottság jelentésében: European Commission For Democracy Through Law (Venice Commission: Hungary: Opinion on the Amendments to the Act on Equal Treatment and Promotion of Equal Opportunities and to the Act on the Commissioner for Fundamental Rights as Adopted by the Hungarian Parliament in December 2020, Strasbourg, 18 October 2021, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf=C-AD\(2021\)034-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf=C-AD(2021)034-e).
12. Társaság A Szabadságjogokért: Az egyenlő bánásmód védelmére hivatott hatóság működésének kritikája, 2024. március 20., <https://tasz.hu/cikkek/az-egyenlo-banasmod-vedelmere-hivatott-hatosag-mukodesenek-kritikaja/>.
13. 2021-ben még voltak kivételes esetek, mint például az EBF-AJBH-187/2021 számú ügy, amelyben a hatóság egy transz ember hátrányos megkülönböztetését állapította meg. Lényeges azonban, hogy ebben az esetben is a munkáltató és nem egy állami szerv jogsértését állapította meg a hatóság.
14. A TASZ 2023 decemberében nyújtott be közérdekű adatigénylést, amely kiegészítette a Háttér Társaság korábbi adatigénylésének adatait. Ezek az adatigénylések szolgáltak alapul az EBF és az EBFH működésére vonatkozó elemzésekhez, különösen az ügyek száma és a hatósági eljárások kapcsán. Emellett az EBF korábbi éves beszámolóit és az AJBH főtítkárnak a TASZ kérdéseire adott válaszai is felhasználásra kerültek a szervezet által végzett kutatásban. Ezek szintén adatforrásként szolgálnak a hatóság működésére.

- sével kapcsolatban, különösen a szervezeti és eljárási kérdések vonatkozásában.
15. Lásd: <https://www.valaszoltekozmaakos.hu/>.
 16. Lásd: <https://www.valaszoltekozmaakos.hu/ugyek/ellatas-visszautasitanak-joga>.
 17. Részletes leírás található ezekről az ügyekről a hivatkozott weboldalon. LGBTQ-szemponthól relevánsak: <https://www.valaszoltekozmaakos.hu/ugyek/a-nem-jogi-elismeresenek-betiltasa-amnesty-international>, <https://www.valaszoltekozmaakos.hu/ugyek/meseország-mindenkie>, <https://www.valaszoltekozmaakos.hu/ugyek/a-nem-jogi-elismereset-ellehetetlenito-33-al-kapcsolatos-ugy-hatter-tarsasag>, <https://www.valaszoltekozmaakos.hu/ugyek/a-nem-jogi-elismereset-ellehetetlenito-33-al-kapcsolatos-ugy-2-hatter>, <https://www.valaszoltekozmaakos.hu/ugyek/homofob-propagandatorveny> <https://www.valaszoltekozmaakos.hu/ugyek/2020-ev-vegi-homofob-es-transzfob-jogalkotas>.
 18. Lásd: <https://www.valaszoltekozmaakos.hu/nyilt-level>.
 19. Global Alliance of National Human Rights Institutions: Report and Recommendations of the Virtual Session of the Sub-Committee on Accreditation, 14-25 March 2022, 43–47, https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-04/SCA-Report-March-2022_E.pdf.
 20. KÖRÖSÉNYI András: Weber és az Orbán-rezsim: plebiszciter vezérdemokrácia Magyarországon, *Politikatudományi Szemle*, 2017/4, 7–28, <https://unipub.lib.uni-corvinus.hu/3500/1/korosenyi.pdf>.
 21. UNGER Anna: A választás mint rendszerkarakterisztikus intézmény, *Fundamentum*, 2018/2–3, 5–16, <https://fundamentum.hu/sites/default/files/fundamentum-18-2-3-01.pdf>.
 22. A Magyarországon tartózkodó külföldiek száma 2015 óta 146 ezerrel 246 ezerre emelkedett. KSH: Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok, az állampolgárság országa és nem szerint, január 1., https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0023.html. A témához lásd még pl.: NAGY Boldizsár: *In whose interest? Shadows over the Hungarian residency bond program*, Investment Migration Council, 2016, <https://investment-migration.org/news/whose-interest-shadows-hungarian-residency-bond-program/>; SZABÓ Attila: A menekültek integrációjának ellehetetlenítése Magyarországon 2015–2018 között, *Állam- és Jogtudomány*, 2019/4, 88–104, https://real.mtak.hu/107952/1/AJT_2019_04_07_Szabo.pdf.
 23. SZABÓ Attila: Hiába a nagy vihart kavart törvény, nem igazán büntetik a hajléktalanokat Magyarországon. *Qubit.hu*, 2021. január 11., <https://qubit.hu/2021/01/11/biaba-a-nagy-vihart-kavart-torveny-nem-igazan-buntetik-a-hajlektalanokat-magyarorszagon>.
 24. A témához lásd legújabbban és legátfogóbban: TÓTH Gábor Attila: *Nemdemokrácia*. Budapest, Oriold, 2024.
 25. TAMÁS Gáspár Miklós: Öt tanács a hazának, in T. G. M.: *A túlsó pólus. Utolsó írások a filozófiai politikáról*, Budapest, Kijárat Kiadó, 2023, 102–103.
 26. D. Kovács Ildikó: Tíz év alatt jelentősen nőtt melegházasságot elfogadó magyarok aránya. *24.hu*, 2023. július 2., <https://24.hu/belfold/2023/07/02/melegbazassag-homoszexualitas-lmbt-kozvelemenynyutatas-ipsos-magyarorszag/>.
 27. Lásd például Papp Éva és Kovács Domokos akcióját. JELINEK Anna: Libri-könyvesboltban tépték le a fóliát a Budapest Pride szervezői. *444.hu*, 2023. október 4., <https://444.hu/2023/10/04/libri-konyvesboltban-szag-gattak-foliat-a-budapest-pride-szervezoik>.
 28. Az évszázados dilemmát remekül összefoglalja: TÓTH (23. vj.).